

Verksamhetsberättelse
för företag med statligt
ägande 2001

Året i sammandrag	2	Kungliga Dramatiska Teatern AB	60
Förord: Staten – en aktiv ägare	7	Kungliga Operan AB	61
Statens ägarpolitik	8	Lernia AB	62
Ägarens tre verktyg	9	Luftfartsverket	63
Viktiga policyfrågor	12	Luossavaara Kirunavaara AB, LKAB	64
Riktlinjer	14	Nordea AB	65
Den statliga företagsfären 2001	16	Norrland Center AB	66
Företag med marknadsmässiga krav	18	OM AB	67
<i>Basindustri</i>	18	Posten AB	68
<i>Industrivaror och -tjänster</i>	18	Samhall AB	69
<i>Transport</i>	20	SAS AB	70
<i>Dagligvaror</i>	20	SIS Miljömärkning AB	71
<i>Finans</i>	22	SJ AB	72
<i>Fastighet</i>	22	Sjöfartsverket	73
<i>Telekom</i>	24	SOS Alarm Sverige AB	74
<i>Kraft</i>	24	Specialfastigheter Sverige AB	75
Företag med särskilda samhällsintressen	26	Statens Bostadsfinansieringsaktiebolag, SBAB	76
<i>Industrivaror och -tjänster</i>	26	Statens Väg- och Baninvest AB	77
<i>Dagligvaror</i>	26	Stattum, Förvaltningsaktiebolaget	78
<i>Transport</i>	26	Sveaskog AB	79
<i>Transport-fastighet</i>	28	Svensk Bilprovning, AB	80
<i>Sällanköpsvaror och -tjänster</i>	28	Svensk-Danska Broförbindelsen SVEDAB AB	81
<i>Finans</i>	28	Svensk Exportkredit AB, SEK	82
<i>Telekom</i>	28	Svensk kraftnät, Affärsverket	83
<i>Kraft</i>	28	Svenska Lagerhusaktiebolaget	84
Statens ägande i börsnoterade företag	30	Svenska Miljöstyrringsrådet, AB	85
Investeringar	31	Svenska rymdaktiebolaget	86
Anställda	32	Svenska Skeppshypotekskassan	87
Omsättning och resultat	34	Svenska Skogsplantor AB	88
Utdelning	35	Svenska Spel, AB	89
Regeringskansliets ägarförvaltning	36	Sveriges Provnings- och Forskningsinstitut AB, SP	90
Regeringens förvaltningsmandat	36	Sveriges Rese- och Turistråd AB	91
Gällande bemyndiganden	36	Swedcarrier AB	92
Ägarförvaltning	36	Swedesurvey AB	93
Förvaltningskostnader	36	Swedfund International AB	94
Övriga upplysningar	38	SweRoad AB	95
Redovisningsprinciper	38	Sydkraft SAKAB	96
Branschindelning	38	Systembolaget AB	97
Historiska tillbakablickar	40	Telia AB	98
Förändringar i ägandet	44	Teracom AB	99
Företag med statligt ägande	45	Vasallen AB	100
Definitioner	45	Vattenfall AB	101
A-Banan projekt AB	46	Venantius AB	102
Akademiska Hus AB	47	Vin & Sprit AB, V&S	103
ALMI Företagspartner AB	48	Voksenåsen A/S	104
Apoteket AB	49	Företag under aweckling	
AssiDomän AB	50	SKD företagen AB	105
Bostadsgaranti, AB	51	Sveriges Geologiska AB, SGAB	105
Civitas Holding AB	52	Zenit Shipping AB	105
Vasakronan AB	53	Adressregister	106
Dom Shvetsii, A/O	54	VD- och ordförandeförändringar	108
Green Cargo AB	55	Ansvarsfördelning inom Regeringskansliet för företag med statligt ägande	109
Göta kanalbolag, AB	56	Förvärvet av AssiDomän AB	113
Imego AB	57		
IRECO, Institute for Research and Competence Holding AB	58		
Kasernen Fastighets AB	59		

Året i sammandrag

Staten är en stor aktör i svenskt näringsliv. Företagen i den statliga företagsfären bedriver verksamhet av skiftande karaktär, vilket illustreras av ovanstående bildserie. Verksamheterna spänner från skogsindustri till teater, från telekom till apotek.

Regeringen har infört värdeskapande som övergripande mål. Företagen med statligt ägande kan i princip delas upp i två grupper, företag som verkar under marknadsmässiga villkor och krav samt företag som främst har särskilda samhällsintressen att infria. Företagen utgör en stor del av den inhemska ekonomin och deras verksamhet påverkar den ekonomiska tillväxten och sysselsättningen. Staten har därför ett stort ansvar att vara en aktiv och professionell ägare.

Verksamhetsberättelsen är ett verktyg för att öka genomlysningen av företagen med statligt ägande. På följande sidor följer ett axplock av viktiga händelser som inträffat i de statliga företagen under 2001 – såväl stora som små.

Foto: Anette Öman

Apoteket Riksförsäkringsverket beslutade om en höjning av marginalen för receptbelagda läkemedel inom förmånssystemet. Regeringen beslutade i december 2001 att förelägga riksdagen en proposition som innebär att den nuvarande i väsentliga avseenden automatiska subventionering av receptbelagda läkemedel ersätts av beslut från en nyinrättad läkemedelsförmånsnämnd.

AssiDomän sålde i maj 2001 affärsområdet Corrugated & Containerboard till det holländska företaget Kappa. I början av 2001 sammanfördes AssiDomäns enheter i Karlsborg och Skärblacka med Stora Ensos enhet Gruvön till det gemensamt ägda Billerud. AssiDomän delade ut aktierna i Billerud till sina aktieägare i samband med att det börsnoterades i november.

Civitas Holding delade under 2001 ut aktierna i dotterbolaget Vasallen AB till ägaren staten.

Dramatens publikbeläggning på 91 procent 2000 steg 2001 till 92 procent, vilket inneburit fortsatt goda recettintäkter. Detta och andra gynnsamma omständigheter har förbättrat och stabiliserat Dramatens ekonomiska läge.

Aktieägarna i **SAS** tre moderbolag bytte under 2001 sina aktier mot samma antal nyemitterade aktier i SAS

AB, det nybildade moderbolaget för SAS koncernen. SAS förvärvade Braathens flygverksamhet, exklusive Malmö Aviation, för 1 127 MNOK. EU-kommissionen utdömde böter för SAS koncernen och Maersk Air på 39 375 MEUR respektive 13 125 MEUR för överträdelse av EUs konkurrensregler. Vid extra bolagsstämman den 6 november utsågs en ny styrelse.

Statens Väg- och Baninvests dotterbolag Botniabanan har reviderat huvudtidplanen för Botniabanan med anledning av att Banverkets tillåtighetsprövning enligt miljöbalken har tagit längre tid än beräknat. Det innebär att banan kan vara färdigställd först 2008.

Sveaskog förvärvade den 28 december 2001 AssiDomän. Förvärvet finansierades genom upptagande av externa lån på 13 000 Mkr samt genom ett aktieägartillskott som bestod av 1 600 Mkr kontant, statens innehav om 35,3 procent av aktierna i AssiDomän och statens innehav i Billerud. Skogen är en av Sveriges viktigaste naturtillgångar. Den är förnyelsebar och skogssektorn i sin helhet är en av Sveriges allra största nettoexportör. Avsikten med förvärvet är att utveckla det svenska skogsbruket genom att AssiDomäns skogsmark återigen sammanförs med Sveaskogs. Läs mer om förvärvet på sid 113.

Svenska Spels dotterbolag Casino Cosmopol öppnade under 2001 kasinon placerade i Sundsvall och

Malmö. Kasinon kommer att öppna i Göteborg till hösten och i Stockholm i början av 2003.

Swedcarrier avyttrade i juli Unigrig (tidigare SJ Data) till Cap Gemini Ernst & Young och i augusti avyttrades TraffiCare (tidigare SJ Terminalproduktion) till ISS.

Systembolaget Riksdagen beslutade om permanent lördagsöppna systembutiker i hela landet från den 1 juli 2001.

Telia har under året genomgått en snabb renodling. Icke kärnaffärer, till exempel Eniro och vissa stödfunktioner till kärnverksamheten, såsom anläggning och underhåll av nät, har avyttrats. Samtidigt har verksamheten koncentrerats till Norden och Östersjöområdet, då den brasilianska mobiloperatören Tess och den irländska mobiloperatören Eircom har avyttrats.

Vasakronan har koncentrerat fastighetsbeståndet till storstadsregioner. Fastigheter i nio städer såldes 2001 till Norrporten. Vasakronan har sålt mark till Skanska, NCC och JM och köpt attraktiva fastigheter i Stockholm, Göteborg och Malmö från dessa bolag. Tre av de så kallade Hötorgshusen i Stock-

holm har förvärvats från Förenande Liv. Under 2001 förvärvades fastigheter för 5,2 miljarder kronor. Samtidigt har fastigheter avyttrats för 6,5 miljarder kronor. Vasakronan har under perioden 1994–2001 totalt förvärvat fastigheter för 16,1 miljarder kronor och avyttrat fastigheter för 16,8 miljarder kronor med en reavinst på 5,1 miljarder kronor.

Vattenfall har genom förvärv etablerat en stark marknadsposition i Europa. Basen för Vattenfall i Europa är de fyra tyska företagen Hamburgische Electricitäts-Werke AG (HEW), VEAG Vereinigte Energiewerke AG (VEAG), Lausitzer Braunkohle AG (LAUBAG) och Bewag AG i Berlin. Med det är Vattenfallkoncernen Tysklands tredje största elföretag samt störst i Tyskland på fjärrvärme.

V&S Vin & Sprit etablerade under 2001 en global distributionslösning för koncernens internationella varumärken, vilket bidrog till att koncernens omsättning ökade med 17 procent. För den amerikanska marknaden innebar det att V&S bildade bolag tillsammans med företaget Jim Beam Brand. Det nybildade bolaget, Future Brand, är branschens näst största distributionsföretag i USA. V&S förvärvade även 10 procent av Jim Beam Brands. V&S blev 2001 också delägare i Maxxium, ett distributionsbolag

som arbetar i en stor del av världen med undantag för USA.

Andelen kvinnor i styrelserna utgjorde 37 (30) procent.

HÄNDELSER EFTER VERKSAMHETSÅRETS UTGÅNG

Telia och Sonera meddelade den 26 mars 2002 att bolagen ska gå samman. Genom samgåendet skapas ett ledande telekommunikationsföretag i Norden och Baltikum, med en sammanlagd nettoomsättning proforma 2001 om 83 miljarder kronor och med cirka 34 000 anställda. En hemmamarknad bestående av 31 miljoner invånare i Norden och Baltikum kommer att erbjuda goda möjligheter till tillväxt inom alla kommunikationsområden. Samgåendet sker genom aktiebyte och det nya bolaget kommer att ägas till 64 procent av Telias aktieägare och till 36 procent av Soneras aktieägare. Svenska staten kommer att äga cirka 45 procent av det nya bolaget. Samgåendet kräver godkännande av respektive bolagsstämma och berörda myndigheter.

Den 21 mars 2002 beslutade regeringen om **riktlinjer för extern ekonomisk information** för företag med statligt ägande.

EKONOMISK FAKTA

Företag med statligt ägande 2001

Mdr	2001	2000
Nettoomsättning	294,2	246,7
Resultat före skatt	26,1	29,6
Resultat efter skatt	17,4	20,5
Eget kapital	176,0	161,8
Totala tillgångar	962,9	859,6
Kassaflöde från den löpande verksamheten	31,3	47,4
Bruttoinvesteringar	129,0	89,7
Antal anställda	201 059	196 758
Räntabilitet på eget kapital, %	10,3	12,9
Soliditet, %	22,0	20,4
Utdelning	9,1	12,1

Förord

Under 2001 har den försämrade konjunkturen påverkat företagen i den statliga sfären. Detta har aktualiserat betydelsen av att förvalta företagen med statligt ägande med omsorg och skicklighet. Konkurrenskraftiga företag är en stark plattform för tillväxt och en trygg selsättning.

Företag med statligt ägande finns i hela Sverige med vitt skilda verksamheter som opera och gruvsdrift, industriforskning och fastighetsförvaltning. Med cirka 200 000 anställda blir företagen med statligt ägande en angelägenhet för hela svenska folket på arbetet, på fritiden eller i vardagen.

Regeringen tar sitt ansvar genom att utöva en aktiv och professionell ägarförvaltning. Den stora spännvidden i verksamheter ställer stora krav på tydlighet i utövandet av ägarrollen vad avser målformulering, kravställning och utvärdering av företagen. Det innefattar också en klar ansvarsfördelning mellan ägare, styrelser och ledning, tillsättning av kvalificerade styrelser och att ge det svenska folket, som ytterst äger bolagen, korrekt och kontinuerlig information om utvecklingen i företagen.

Regeringen har infört värdeskapande som övergripande mål. Företagen med statligt ägande kan i princip delas upp i två grupper, företag som verkar under marknadsmässiga villkor och krav samt företag som främst har särskilda samhällsintressen att infria. I den första gruppen ställs marknadsmässiga avkastningskrav och utvärderingen sker därefter. I den andra gruppen skapas värde ur den samhällsnytta företagen åstadkommer samtidigt som verksamheten skall bedrivas så effektivt som möjligt. Utvärderingen av dessa företag blir därmed mer komplex.

Styrelserna skall innehålla en hög kompetens givet respektive bolags specifika situation. Styrelsernas sammansättning skall också balansera ålder och kön och målet om en andel kvinnor i statliga företag på 40 procent 2003 skall uppnås. Den externa rapporteringen från såväl bolag som ägare är en demokratifråga och informationen från staten och företag med statligt ägande bör därför vara lika utförlig som den information som noterade bolag lämnar till ägare, media och allmänhet.

Årets verksamhetsberättelse har förbättrats på vissa områden. Regeringen lämnar bland annat en översyn över hur jämställdhets- och miljöarbetet implementerats och branschavsnitten har utvecklats med en mer utförlig beskrivning och analys.

Företagen med statligt ägande är viktiga. Regeringens avsikt är att vårda det staten äger, det vill säga vara en aktiv långsiktig ägare.

Göran Persson
Statsminister

Björn Rosengren
Näringsminister

LKAB fraktar malm.

Statens ägarpolitik

Mål – att skapa värde

Den svenska staten är Sveriges största företagsägare och arbetsgivare. Genom Regeringskansliet förvaltas 62 företag/koncerner varav 47 företag ägs helt och 15 tillsammans med andra. Totalt är cirka 200 000 personer anställda i dessa bolag. Till detta kan läggas de kunder, leverantörer och kreditgivare som direkt eller indirekt påverkas av statens ägarengagemang. Staten är dessutom den störste ägaren på Stockholmsbörsen. Detta sammantaget medför ett stort ansvar och ställer krav på en långsiktig och professionell förvaltning för att säkerställa tillväxt och därmed sysselsättning.

Med en ökad globalisering och avregleringar inom många branscher möter de statliga företagen en allt hårdare konkurrens. Statens ägarförvaltning kräver därför en tydlig och öppen ägarpolitik som anpassas till de ökade krav som ställs i en föränderlig omvärld.

Statens ägarroll är komplex då staten äger företag aktiva i verksamheter som spänner från gruvindustri till opera, från fastigheter till spel. Regeringen har infört värdeskapande som övergripande mål.

Företag med statligt ägande kan i princip delas in i två grupper; de som verkar med marknadsmässiga villkor och krav samt företag som främst har särskilda samhällsintressen att infria.

I den första gruppen ställs marknadsmässiga avkastningskrav och utvärderingen sker därefter. I den andra gruppen skapas värde främst ur den samhällsnytta företagen åstadkommer. Utvärderingen av dessa företag blir därmed komplex.

FÖRETAG MED MARKNADSMÄSSIGA KRAV

Företag med marknadsmässiga krav kännetecknas av något av eller båda dessa kriterier:

- De verkar på en marknad med full konkurrens.
- Ägaren, staten, ställer marknadsmässiga krav på resultat och avkastning baserat på riskprofil.

Målet för ägarpolitiken inom denna grupp sätts utifrån marknadsmässiga krav. För flera av dessa företag används det gängse måttet för värdeskapande, det vill säga att nuvärdet av de framtida kassaflödena skall vara större än företagets sammanvägda kostnad för det lånade kapitalet och ägarens kapital.

Under de senaste fyra åren har regeringens förvaltning varit inriktad på en finansiell omvandling av företagen i syfte att maximera aktieägarvärdet.

Utvärderingen av företagen i denna grupp sker genom att utvärdera lönsamheten hos företaget för att avgöra om

företaget producerar en acceptabel avkastning. Avkastningskraven måste bland annat ur konkurrenshänseende motsvara kraven på övriga företag i samma bransch.

FÖRETAG MED SÄRSKILDA SAMHÄLLSINTRESSEN

Företag med särskilda samhällsintressen kännetecknas av något eller flera av följande:

- Ägaren, staten, styr verksamheten på ett påtagligt och direkt sätt.
- De verkar på en marknad med särskilda förbehåll.
- En del av företagen verkar helt eller delvis utan konkurrens, andra är fullt konkurrensutsatta.

Speciella mål sätts, varvid bland annat kraven på avkastning avviker från vad som är gängse i verksamheter som bedrivs helt på marknadsmässiga villkor. Utvärderingen och uppföljningen baseras bland annat på kvalitativa parametrar härledda ur samhällsekonomiska eller sektorpolitiska mål och effektivitets-/resultatkrav. Kraven på till exempel kostnadseffektivitet kan vara högt ställda även om andra mål har stor betydelse. Graden av samhällsintresse och ägarens styrning skiljer sig mycket mellan de olika bolagen i denna grupp.

ÄGARENS TRE VERKTYG

Som ägare har regeringen tre verktyg till hands för att nå uppsatta mål; genomlysning, fokus på kärnverksamhet samt effektiva styrelser.

GENOMLYSNING

För statligt ägda företag är kravet på genomlysning en demokratifråga eftersom företagen ytterst ägs av svenska folket. Regeringen anser därför att dessa företag skall vara minst lika genomlysta som börsnoterade företag.

Företagens rapportering

Ur ägarens synvinkel är företagens rapportering av speciell vikt eftersom den är ett viktigt styrinstrument i den kontinuerliga uppföljningen och utvärderingen av företaget.

Den finansiella informationen är grunden för företagets offentliga rapportering och bör kompletteras med beskrivningar om marknadsutveckling, känslighetsanalyser etcetera för att ge vägledning i tolkningen av de faktorer som skapar värde i företaget. I vilken mån de särskilda samhällsintressena uppfyllts, i de fall sådana finns, bör betraktas som lika väsentlig som annan redovisning. Även den miljö-, jämställdhets-

och mångfaldsrelaterade rapporteringen bör i möjligaste mån integreras i årsredovisningen.

Regeringskansliets rapportering

Målet för Regeringskansliets externa rapportering är att lämna en konsekvent och tydlig rapportering med relevanta jämförelsetal som ger läsaren goda möjligheter att utvärdera hur förvaltningen av de statligt ägda företagen sköts.

Ursprungligen fattades ett beslut¹⁾ i riksdagen i februari 1982 om att regeringen skulle lämna en årlig redogörelse för företag med statligt ägande.

Sedan augusti 1999 ger Regeringskansliet årligen ut en verksamhetsberättelse om företag med statligt ägande. Verksamhetsberättelsen riktar sig till allmänheten, media, fackföreningar och andra intressenter men ingår även som bilaga i regeringens årliga skrivelse om företag med statligt ägande. Verksamhetsberättelsen syftar till att belysa hur regeringen hanterar och utvecklar ägarfrågorna. Dessutom redovisas konsoliderade resultat- och balansräkningar sedan 2000 som åskådliggör utvecklingen i den statliga företagsfären.

Från och med 2000 ger Regeringskansliet ut kvartalsrapporter som beskriver utvecklingen för företag med statligt ägande och branscherna de verkar i. Kvartalsrapporterna lämnas fyra gånger per år och ger läsarna en löpande uppföljning under året över utvecklingen i företagen med statligt ägande.

Inom Regeringskansliet pågår arbetet med att säkerställa kvaliteten i den externa rapporteringen. Dessutom har Regeringskansliet ambitionen att publicera rapporterna i närmare anslutning till rapportperiodens slut.

Bolagsstämmor

Bolagsstämmor i aktiebolag syftar till att bereda aktieägarna möjlighet att besluta i företagets angelägenheter. I aktiebolagslagen (1975:1385) görs ingen skillnad mellan statligt ägda aktiebolag och privata aktiebolag. Bolagsstämman är således i första hand en sammankomst för aktieägarna men det finns inga hinder, om bolagsstämman medger det, att stämman öppnas för allmänheten.

För att tillgodose behovet av insyn och offentlighet finns inskrivet i företagets bolagsordning att riksdagsledamöter har rätt att närvara vid bolagsstämman och i anslutning till denna ställa frågor. Det är styrelsens ansvar att kallelse till bolagsstämman skickas till Riks-

¹⁾ prop. 1980/81:22, bet. 1980/81:NU29, rskr. 1980/31:147

Företagens rapportering är ett viktigt styrinstrument i den kontinuerliga uppföljningen av företagen.